

Brána ke vzdělávání – školní čtenářské kluby

Irena Poláková

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pražská organizace Nová škola, o. p. s., v partnerství s Kritickým myšlením, o. s., a třinácti základními školami ČR realizuje od února 2012 do ledna 2015 rozsáhlý projekt Brána ke vzdělávání – školní čtenářské kluby. Dovolujeme si vám touto formou představit naše zkušenosti z oblasti rozvoje dětského čtenářství. Níže uvedený text vychází v upravené podobě ve čtvrtletníku *Kritické listy* (www.kritickemysleni.cz). Realizaci projektu můžete blíže sledovat na www.novaskola.org/klub.

Naším cílem je dát prostor veřejné debatě na toto aktuální téma. Uvítáme proto vaše otázky či náměty na e-mailu belinova@gac.cz nebo irena.polakova@novaskola.org.

Vítejte na palubě... na palubě lodi *Školní čtenářské kluby*. Paluba je nám metaforou společně trávené cesty stejným směrem.

O co jde? O dobrodružnou výpravu plnou neočekávaných zvratů... Naší snahou je přenést do českého prostředí čtenářské kluby jako prostor pro scházení se dětí nad knihami, a to konkrétně: jako volnočasový kroužek nabízený školou žákům 1. stupně, ale i mladším sourozencům a kamarádům.

Že to není nic nového? Máte pravdu, to skutečně není. Už Mladý hlasatel za první republiky vyzýval své čtenáře, aby si na klubových schůzkách povídali o knihách. Snažíme se navázat na dávnou a přirozenou tradici, inspirování zahraničními zkušenostmi. Díky podpoře operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost administrovaného ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy jsme v dubnu 2012 otevřeli ve 13 školách po celé České republice celkem 21 čtenářských klubů – volnočasových kroužků.

Pro koho jsou kluby určeny? Část oficiálního názvu našeho projektu je *Brána ke vzdělávání*. Četba je touto branou. Některým ale z nejrůznějších důvodů zůstává celoživotně uzavřena. A právě na ně se chceme soustředit – na děti z nepodnětného prostředí, z rodin sociálně slabých, kde na knihy již nezbyvají finanční prostředky, na děti se specifickými poruchami učení. Do klubu jsou pozvány děti od věku předškoláků do 4. třídy.

Jak chceme dosáhnout, aby děti do klubu chodily? „Nemůže zapalovat, kdo sám nehoří...“ – rádi čteme a čtení považujeme za zvláštní příležitost k zábavě i poučení. Jsme učitelé a knihovníci, tedy ti, kteří mají dlouholetou zkušenost s předáváním vztahu k četbě. Snažíme se vzdělávat, a hlavně sdílet své zkušenosti a využívat rady těch, kteří to nabízejí. A o tom, zda to funguje, se na těchto stránkách můžete postupně přesvědčovat.

Jak to v praxi vypadá? Každý týden odpoledne se s dětmi scházíme v klubové místnosti, povídáme si o knížkách i o životě, čteme, doporučujeme si četbu, hrajeme hry, pojídáme sušenky... a jednou za pár měsíců klub otevřeme a pozveme všechny, kdo se chtějí přijít podívat, případně nás čímkoli podpořit. Do klubu chodí i děti, které ještě neumějí číst a psát.

Shrnutí a podtrženo – Co je cílem projektu?

Posílit příležitosti ve vzdělání u dětí z MŠ a 1. stupně, které mají specifické vzdělávací potřeby, protože pocházejí z nepodnětného či sociálně slabého prostředí nebo mají nějakou specifickou poruchu učení.

Přenést v zahraničí úspěšné čtenářské kluby do ČR, tedy i obnovit naši českou tradici.

Odpilotovat čtenářský program zaměřený na děti-nečtenáře a na závěr požádat MŠMT ČR o jeho akreditaci.

Vytvořit pracovní skupinu, v níž jsou učitelé, knihovníci, teoretici dětského čtenářství, speciální pedagogové – společně. Vyzkoušet si koučování a mentoring v pedagogické praxi.

Publikovat příklady dobré praxe na webu a na konci projektu je s velkou slávou a za účasti odborné veřejnosti připravit i v knižní podobě.

Brána ke vzdělávání... Kdo ji otevře?

Janua linguarum reserata – Komenského *Brána jazyků dokořán* naznačuje, že snad existuje někdo (nebo něco), kdo pomůže otevřít bránu a umožní nám snáze projít. S představou otevřené brány jsme vstupovali do projektu *Školní čtenářské kluby*, a to nikoli jen brány jazyků, ale brány vzdělanosti, celoživotní, zábavné a zajímavé... Cílem projektu je otevřít brány, dveře i okna těm, kterým by zřejmě zůstaly zavřeny, protože sami nemají sílu je otevřít. Pokud jim ale někdo pomůže, mohou projít – chtělo by se mi říct: bez velké námahy a těžkostí. Nebo alespoň: s užitečně vynaloženou námahou.

Část z nás se již několik let zabývá dětským čtenářstvím v běžných a někdy spíše až výběrových třídách. Někteří z našeho současného projektu se dlouhodobě věnují dětem, které mají ztížené vzdělávací možnosti. Tyto zkušenosti jsme se rozhodli propojit a rozšířit svou profesní oblast o rozvoj čtenářství dětí, které jsou ve vzdělávacím společenství spíše na okraji – pocházejí ze sociálně nepodnětného prostředí, z rodin sociálně slabých, mají specifické poruchy učení. Právě u těchto dětí bychom chtěli být nápomocni v jejich vzdělávací i životní cestě. Bránou je nám kniha. Kniha ne jako zdroj znalostí a poučení, ale kniha jako zřídlo radosti, útěchy, napětí, dobrodružství... a také: zdroj znalostí a poučení.

Když jsme se loni v říjnu dozvěděli, že MŠMT náš projekt *Školní čtenářské kluby* podpoří, radost mnohých z nás byla kořeněna obavami – chceme založit čtenářské kroužky ve školách, to samo o sobě není nic tak zvláštního, ale my navíc budeme usilovat o to, aby do těchto kroužků chodily dobrovolně hlavně děti, které knihy spíše nezajímají. A to nejen školáci, ale i předškoláci. A v těchto dětech chceme probudit lásku ke čtení.

Bylo – a je – zřejmé, že alfou i omegou úspěchu projektu jsou ti, kteří čtenářské kroužky povedou. Velký důraz jsme kladli právě na to, aby všichni, kteří se do projektu zapojí, se na práci (i přes pochopitelné obavy) těšili. V ideálním případě povede klub učitel či učitelka ze školy a knihovník či knihovnice z okolí.

V polovině února jsme se sešli v pražském hotelu Olšanka a tři dny se vzdělávali. Na závěr jsme se rozdělili do regionálních týmů a společně s tzv. regionálním koordinátorem promýšleli, jak bude klubová činnost vypadat. Regionální koordinátor má být v průběhu celého projektu svému týmu nápomocen – pravidelně kluby navštěvovat, mluvit s vedoucími klubu o jejich potřebách, dávat jim zpětnou vazbu. Beta celého projektu. Další písmenko abecedy.

Díky grantové podpoře můžeme kluby vybavit knihami, čtenými knihami, CD přehrávačem i drobným nábytkem, který pomůže prostor zútulnit. Děti budou v průběhu školního roku dostávat knihy i drobné předměty, jako je průkazka, odznak...

Celkem se do projektu přihlásilo 13 škol, ve kterých vzniklo 21 klubů. V době, kdy čtete tyto řádky, proběhlo již několik vstupních schůzek a chystají se dny otevřeného klubu, tedy setkání, na něž mohou přijít i ostatní děti ze školy, rodiče, ale např. i představitelé obce.

Těšíme se, že vás v průběhu následujících tří let budeme pravidelně na těchto stránkách informovat o tom, kam naše práce postoupila. Více informací o projektu najdete na: www.novaskola.org.

Čtenářské kluby – ano, či ne?

Dostala jsem možnost vstoupit do projektu Nová škola zabývajícího se čtenářskou gramotností v rámci čtenářských klubů určených hlavně pro nečtenáře nebo děti ze sociálně znevýhodněného prostředí. Na vstupní setkání projektu, které se konalo v Praze v hotelu Olšanka, jsem jela plna očekávání. Tuto práci jsem si

Foto: O. Polák.

Čtete s nečtenáři.

dost dobře nedovedla v reálu představit. Zde se však sešlo mnoho lidí, kteří mě velmi obohatili – ať už pracovní, nebo osobním setkáním. Snažili se nám ukázat cestu, kterou se máme vydat. Nezapomenutelná pro mě je tvůrčí dílna s Květou a Kateřinou, lektorkami kritického myšlení. Bylo nám nabídnuto mnoho inspirací, nápadů. Víím, že je před námi dlouhá cesta a dnes nedokážu říct, jestli bude úspěšná, ale jsem plna nadšení a odhodlání na ni vstoupit.

A mým přáním je alespoň několika dětem přiblížit kouzelný svět knížek a ukázat jim k nim cestu, třeba získat k nim lásku na celý život. Co dodat: „Vyplováme...“

*(Petra Řehouňková,
knihovnice v Chlumci nad Cidlinou)*

Postřehy z Olšanky

Představa, že tři dny sedíte v nevládném konferenčním sále a někdo do vás vkládá svoje moudra, není zrovna příjemná. Všechno ale bylo jinak. Hned na začátku jsem byla příjemně překvapena tím, jak snadno jsme vše našli, a také vřelou vstřícností všech organizátorů. Ještě víc mě ale překvapilo, že probíraná témata byla převážně směřována do praxe. Čas tak příjemně a rychle ubíhal. Bylo vidět, že v projektu nejsou lidé zapojeni z povinnosti, ale z nadšení udělat něco pro věc a přiblížit dětem knížky příjemnou a nenásilnou formou. Jdu do toho s přesvědčením, že pomáhám dobré věci.

*(Martina Drtinová,
školní koordinátorka v Chlumci nad Cidlinou)*

Foto: O. Polák.

Poslední slovo patří mně.

Co je cílem při klubových setkáních...

- ...aby si děti samostatně a rády četly: jedna z cest je, že v průběhu klubových setkání budou mít možnost číst nebo si prohlížet knihu dle svého výběru
- ...aby každé dítě odcházelo z klubového setkání s knihou – s tou, kterou má rozečtenou již dlouho, či s tou, kterou si půjčí z klubové knihovničky
- ...aby si děti doporučovaly knihy navzájem

Inspirace z hotelu Olšanka

V průběhu tří denního setkání jsme absolvovali přednášku PhDr. Václava Mertina na téma učení se čtení.

Celodenní dílnu Kateřiny Šafránkové a Květy Krüger *Čteme s nečtenáři*, dílnu Heleny Polákové a Josefa Rosena, při níž jsme se zabývali specifiky vzdělání romských dětí a prokládali to nejrůznějšími hříčkami, jimiž klubovou práci můžeme obohatit. Skládali a šili jsme si sešitky, které si mohou vyrobit i děti a používat je jako své čtenářské zápisničky. Každý večer jsme si v knižní vinárně při sklence vína a dortu představovali knížky pro děti a na závěr třetího dne se v menších týmech věnovali tomu, co vlastně v klubech dělat.

Foto: O. Polák

Představení knih pro děti.

Naše nejdůležitější momenty Přednáška Václava Mertina

Ze setkání si odnáším dvě podstatné věci: za prvé, pro mne převratnou informaci z úst dětského psychologa Václava Mertina, že pro dítě je každé čtení učení. Tedy opravdu žádná kniha není ztrátou času. A za druhé, ten pocit... jak jednoduše dobře mi bylo mezi tolika knihami a „jejich“ lidmi. Jako důkaz smysluplnosti celého projektu jsou pro mne tyto dvě skutečnosti zcela dostačující.

(Tereza Nakládalová,
vedoucí klubu v ZŠ Hlavečnick)

Majákem na rozbouřeném moři plavby ke čtenářství jsou pro mne myšlenky z úvodní přednášky PhDr. Václava Mertina: „Pro dítě je **každé** čtení učení. – Základy postoje ke čtenářství se vytvářejí již v předškolním, ba dokonce batolecím věku.“

Od té doby vždy, když se mi usazuje mé vlastní batole s knihou v ruce na klíně, snažím se prožít tento okamžik co nejkrásněji. Víím, že se pro mé dítě děje něco velmi důležitého. Je mu dobře s blízkou osobou a s ní navíc sdílí zážitky z prohlížení obrázků, z dětsky jednoduchého příběhu, který i malé leporelo obsahuje. Tak se v jeho podvědomí vytváří vztah ke knížkám přes vztah k člověku. Doufám, že až se batole přehoupne do předškolního a školního věku, bude už základ položen. I starší děti těžší ze semínka, které pan V. Mertin zasel. Když každé čtení, tak i čtení komiksů, čtení méně „duchaplné“ literatury, než kterou preferují učitelé a mnohdy i rodiče, je učení. Dávám si pozor na věty: „Zavři Čtyřlístek! Už zase čteš toho Brezinu... nech toho, teď je čas na učení!“ Stačí Čtyřlístek na chvíli odložit, četbu přerušit a věnovat se určitý čas zase třeba násobilce. A pak hurá s Bobíkem a Fifinkou na výlet...

(Hana Svobodová,
regionální koordinátorka pro město Slaný)

Foto: O. Polák

Tvoření čtenářského zápisníku.

Čteme s nečtenáři

Pokud zadáte do vyhledávače Google K+K, objeví se ledacos, jen ne to, co bych tam napsala já. Pod těmito písmeny si vybavím dvě úžasné lektorky kritického myšlení Květu Krüger a Katku Šafránkovou. Když jsem se setkala poprvé v Rokycanech s prvním K – Květou, ještě jsem netušila, že se také dočkám setkání s druhým K – Katkou. Moje první setkání bylo ohromující a poměrně zásadní. Započala jsem svoji cestu seznamování s kritickým myšlením. Obě se několikrát staly mými inspirujícími průvodkyněmi na Čtenářské gramotnosti v hotelu Krystal. Získala jsem od nich úžasné nápady, rady, náměty, odhodlání, jak dobře se dá pracovat s textem. Pro mě je značka K+K tou nejlepší, kterou můžete na své objevné cestě potkat. Květo a Katko, děkuji za každé milé setkání s vámi a přeji i dalším, aby měli stejné štěstí jako já.

(Libuše Hrušková,
koordinátorka klubů v ZŠ Mrákov)

Večerní knižní vinárna

Večerní povídání nad přivezenými dětskými knihami mi ukázalo spousty knižních titulů, které v knihovně máme, ale samotnou by mě nenapadlo, jak moc jsou vhodné pro čtení s nečtenáři – např. *Jakub a Jáchym J. Clevina* (Praha, Albatros 1981).

(Mirka Jouzová, knihovnice v Kolíně)

Každé z vytipovaných dětí dostalo osobní pozvánku. Mnohé z nich posléze donesly i vyplněnou přihlášku. Jsme si vědomi toho, že je to jen začátek, ale i tak to považujeme za úspěch.

Projekt očima člena realizačního týmu

Takzvaná náhoda se v mém pracovním životě objevuje poměrně často. Prostě se nějak u něčeho vyskytnu a na delší nebo kratší dobu se to stane mou prací. Takto jsem se stal hercem, osvětlovačem, zdravotním klaunem, lektorem v lesní školce a v poslední řadě

Foto: O. Polák.

Hříčka pro práci v klubech.

Foto: O. Polák.

Václav Mertin hovoří o čtenářství.

i regionálním koordinátorem v rámci projektu *Čtenářské kluby*. Nad nabídkou této práce jsem moc dlouho neváhal. Věřím, že tento projekt je kvalitně připravený a že přinese spoustu zlepšení pro úroveň čtení v českých školách. Zároveň je to pro mě výzva vyzkoušet si něco úplně nového a samozřejmě mě moc těší důvěra ve mě vložená na základě pouhých dvou večerních setkání v kavárně. Do projektu jsem přizván jako tzv. pohled zvenčí, a snad i jako mužský element. Tak to alespoň vypadalo na prvním společném setkání, kde to bylo ženy – muži 50 : 3. Když jsem se blížil na první společné setkání všech účastníků projektu, mé sebevědomí samozřejmě kolísalo. Říkal jsem si, že budu pozorovat, abych se neztrapnil nějakou hloupou poznámkou hned na začátku.

Samozřejmě mě oblilo teplo při vstupu do místnosti s padesáti a něco ženami-učitelkami. Nedal jsem, myslím, nic najevo, a dokonce i nahlas pozdravil, ale přiznám se, začala mi naskakovat dávno zasutá slova jako písemka, diktát, vyjmenovaná slova po p. Přece jen padesát učitelek je padesát učitelek. Během setkání jsem nabyl dojmu, že to půjde a že budu mít co říct. Mnohem zásadnější však pro mě bylo vidět, jak vlastně působí typické české paní učitelky prvního stupně. A řekl bych, že působí nedoceneně. Působí, že jejich práce není lehká. Působí, že se musí často prokousávat nejrůznějšími překážkami, nařízeními, normami a kdo ví čím vším. Některé vlastně působí i dost skepticky – pravděpodobně důsledek let bojů. Ale právě to, že se vše bude odehrávat ve skutečném prostředí typických škol je, myslím, na celé věci to nejpřínosnější. Jedině takhle se dozvíme, jestli budou čtenářské kluby v Česku životaschopné. Těším se na to všechno a myslím, že zvítězíme.

(Robert Janč, herec, zdravotní klaun a učitel MŠ, regionální koordinátor pro Kolín)

Na jakékoli vaše dotazy, připomínky, podněty, vyjádřené pochybnosti... se těším na adrese: irena.polakova@novaskola.org.

Tento projekt je financován z prostředků ESF a státního rozpočtu ČR prostřednictvím operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

reg. č. CZ.1.07/1.2.00/27.0003

Čtenářské kluby

